

Таким чином, городище XIII ст. на території Старого замку з дерев'яною вежею-донжоном, знахідки поховань киево-руського часу дозволяють віднести їх до періоду правління в Галицько-Волинському князівстві Данила Галицького, котрий на той час прагнув колонізувати Пониззя і використати його територію для боротьби з татарами. Новою столицею Пониззя було визначено городище у м. Кам'янець-Подільський і збудоване Данилом за традиціями галицько-волинської школи, прикладом якої слугувало городище у Хелмі.

Ігор Возний (Чернівці)

Ткацтво на теренах північної частини Буковини в XII–XIV ст.

Прядіння льону та вовни у давній Русі не було відокремленою галуззю ремесла. У кожній родині в обов'язок жінки входило виготовлення лляних і вовняних тканин. Традиційно ним займалися в зимові місяці, починаючи не раніше жовтня (коли закінчувалися всі польові роботи) та закінчувалися в кінці березня. На жаль, на відкритих поселеннях досліджуваної території залишків тканин не виявлено. Вони відомі лише з Чорнівського городища та імпортованих з поховань в Ленківцях на Пруті, Василеві.

Безперечно, на поселеннях північної частини Буковини в XII–XIV ст. займалися й ткацтвом, хоча жодних залишків цього виробництва у археологічному матеріалі не простежено.

На якому типі станка, – вертикальному чи горизонтальному, – виготовлялися ці тканини, визначити важко. Науковцями відзначалося, що горизонтальний станок з'явився в Західній Європі в кінці XII ст. При широких економічних зв'язках із країнами на Заході ткачі давньої Русі швидко освоїли технічну новинку і на початку XIII ст. горизонтальний станок з'явився на Русі. Використання горизонтальних верстатів серед слов'янського населення засвідчується спільною термінологією у всіх слов'янських мовах для назви деталей цього типу станків, наприклад, «бердо». Кросна – горизонтальні ткацькі станки етнографічно зафіксовані на досліджуваній території у першій половині XX ст. (рис. 1). Хоча, як засвідчують науковці, на теренах північної частини Буковини примітивні вертикальні ткацькі станки побутували до кінця XVIII ст., а в окремих регіонах зустрічалися ще в середині XX ст. Фарбували тканини природними барвниками. Як відомо з

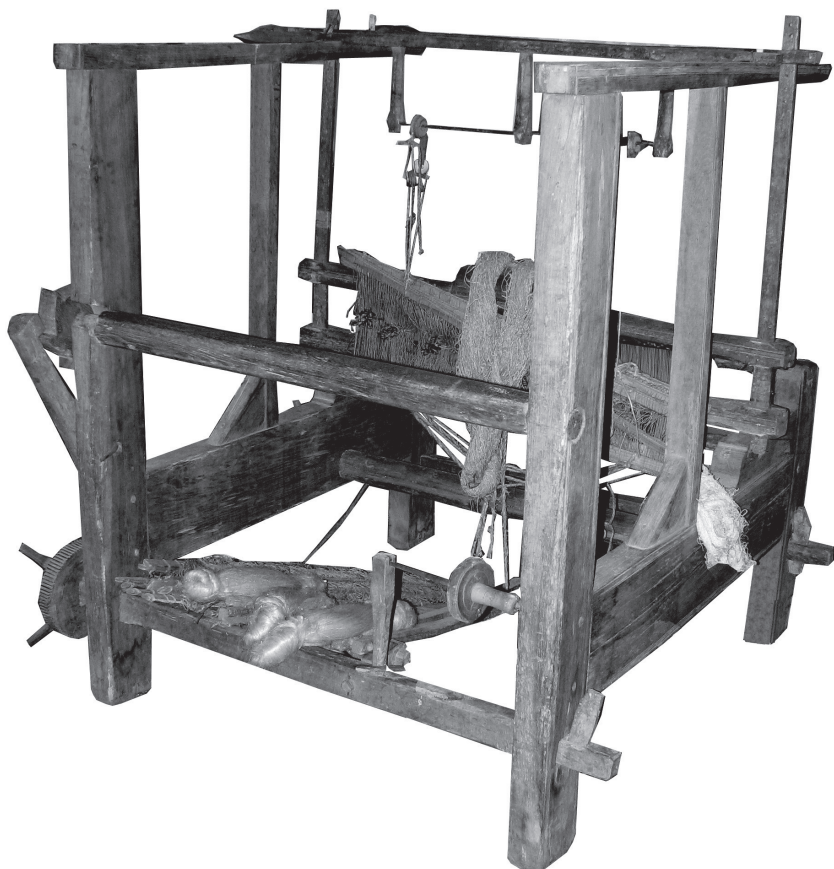

Рис. 1. Горизонтальний ткацький верстат кінця XIX ст. с. Погорлівка.

етнографічних матеріалів, для червоного сукна використовували луг з попелу букового дерева, червоні буряки, висушене листя материнки; чорне сукно отримували за допомогою стручків сушеного бобу, зернят соняшника, вільхової кори; жовтий колір отримували завдяки корі дикої яблуні, відвару жита та сироватки.

У давній Русі тканини виготовляли з вовни, льону та коноплі. Вони різнилися між собою не тільки за якістю матеріалу, а й видом переплетення, фактурою й окрасом.

На території Чорнівської садиби знайдені фрагменти тканини двох видів переплетення: полотняного і саржевого (рис. 2, А).

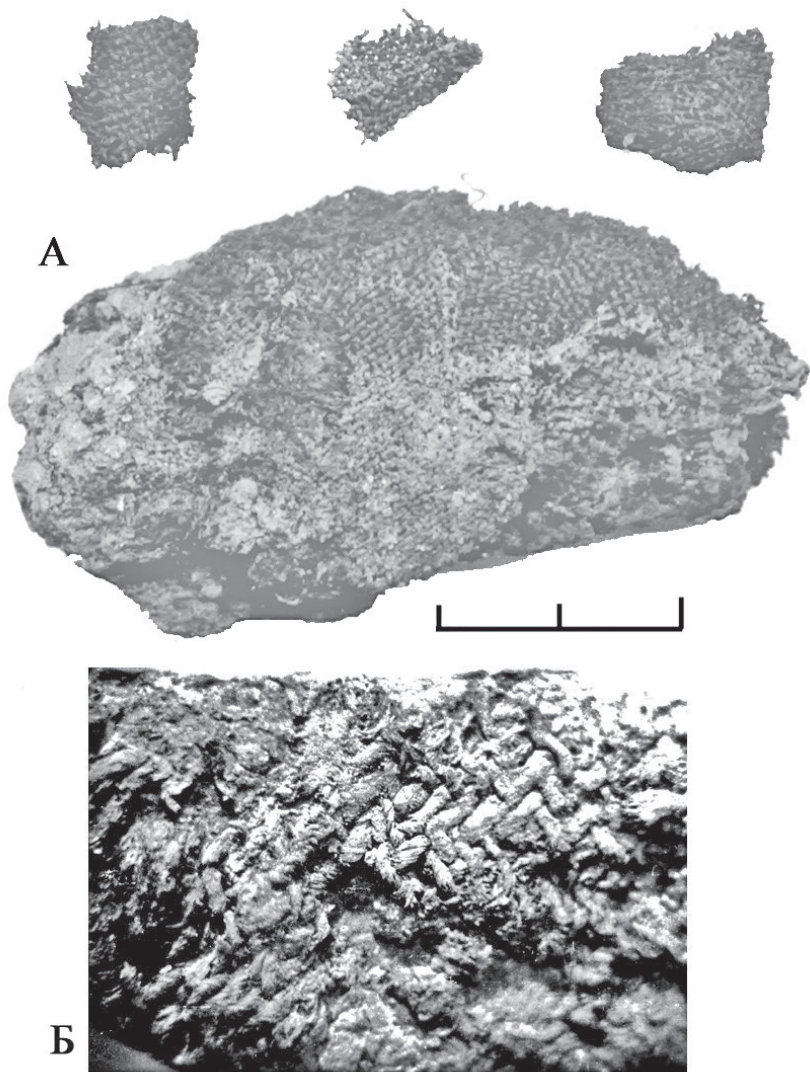

Рис. 2. Фрагменти тканини з Чорнівського городища:
а – полотняного; б – саржевого переплетіння.

Шматки полотняної тканини виявлені під час дослідження підлоги оборонних клітей №№ 7, 8, 32. За технікою виготовлення полотна належить до найпростішого виду переплетення ниток у тканині, яка виготовлена з рослинного волокна. При такому переплетенні нитки

утка і основи розміщувалися в шаховому порядку, перекриваючи одна одну. При цьому лицева та зворотна сторони мали однаковий вигляд. Тканини цієї групи становили 25 % загального обсягу ткацького виробництва. З них, в основному, шили чоловічі й жіночі сорочки, рушники тощо. Аналогічні знахідки тканин відомі в Новгороді, Бересті, Дорогичині тощо.

Тканини з саржевим переплетінням (із серпа на Чорнівському городищі) – більш грубі (рис. 2, Б). Вони зустрічаються в Новгороді в ярусах XI – першої половини XIII ст. Це дозволяє деяким авторам висувати характер саржевого переплетіння в якості критерію для датування тканин, знайдених при розкопках. Дане припущення підтверджується матеріалами Гданська. Саржеве переплетення 2/1 з'явилося в Європі у фламандців і звідти перекочувало на Русь і було виробництвом міським. За етнографічними даними, таке переплетення невідоме сільському ткацтву в сучасній Україні. Те ж саме можна сказати і про Польщу. З таких тканин могли шити верхній одяг.

Отже, зібраний археологічний матеріал дозволяє говорити, що ткацтво на теренах північної частини Буковини в XII–XIV ст. розвивалося на належному рівні й не поступалося за своїми якостями такому виробництву на інших теренах давньої Русі.

Сергій Горбаненко (Київ)

Палеоетноботанічні матеріали Чорноліської культури з Волошкового 6

Вступ. У 2022—2023 рр. Дністровська археологічна експедиція ДП «НДЦ “ОАСУ”», ІА НАН України під керівництвом Антона Корвіна-Піотровського¹ проводила рятівні розкопки багатоярусного поселення Волошкове 6 (північна околиця с. Волошкове Сокирянської територіальної громади Дністровського р-ну Чернівецької обл.). У ході досліджень учасники експедиції звернули увагу на наявність в об'єктах чорноліської культури скупчень ботанічного походження в обгорілому стані та своєчасно відібрали кілька зразків ґрунту для подальших фільтрацій й аналізу.

Матеріали й методи. Палеоетноботанічні матеріали виявлені й узяті з землею в об'єктах: 1А, 2022 (зразок 1, близько 1,5 дм³); 49, 2022 (зр. 2, понад 0,3 дм³); 30, 2023 (зр. 3, чотири частини). Фільтрацію зр. 1 і 2 проведено за допомогою флотації, в результаті

¹ Від початку досліджень вже понад 10 років незмінним керівником експедиції є Дмитро Черновол. У 2022 р. вчений став до лав ЗСУ.